

АВТОРСКА СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ТРУДОВЕТЕ НА ДОЦ. АЛЕКСАНДЪР НИКОЛОВ НИКОЛОВ

В настоящата справка са разгледани само трудовете, които са представени за участие в конкурса за професор, обявен на 15 юни 2018 г. в ДВ № 50 и излезли след 2006 г. т.е. не са били включени в предишни процедури. Към нея е приложен и списък с трудовете, които участват в настоящия конкурс. Принципът на представяне на статиите и студиите е хронологичен, а монографиите са разгледани в началото на справката.

I. МОНОГРАФИЯ:

*Монографията "От Акра до Константинопол: пет средновековни трактата за ислямско-християнските взаимоотношения", С., БАН, 2018 397 стр. съдържа в себе си преводите от латински език на пет средновековни трактата, представяне на техните автори и коментар на текста. Повечето от тези трактати са частично коментирани от автора в неговата монография "Вярвай или ще те убия!: "Ориенталците в кръстоносната пропаганда 1270-1370 г." (2006 г.). Тук обаче е представено цялостното им съдържание, както и някои нови моменти, свързани с техните автори и реалиите, които се съдържат в тях. Представени са следните пет трактата: "Трактат за състоянието на сарацините" от Гийом от Триполи, "За освобождението на Светата земя" от Пиер Дюбоа, "За начина на изстребление на сарацините" от Гийом Адам и "Ръководство за провеждане на кръстоносен поход", за чието авторство стои все още неизяснен автор, когото сме предпочели да наречем с неутралното "Псевдо-Брокард", въпреки мненията, че това е или Гийом Адам или неговият съратник Реймон Етиен. Към трактата на Пиер Дюбоа е представен и един малък негов трактат, адресиран до крал Филип IV Хубави, който вече е публикуван и в сборника *Kratistos*, посветен на юбилея на проф. Петър Делев. Включването му тук се налага, поради тясната връзка между двата текста, която дава допълнителни възможности за интерпретация. Трактатите "Трактат за състоянието на сарацините" на Гийом от Триполи и "За начина на изстребление на сарацините" на Гийом Адам вече бяха публикувани и в списание *Medieevalia*. В настоящата публикация обаче те са редактирани значително и са добавени нови моменти, както в коментара, така и в представянето на техните автори. В първия трактат, на Гийом от Триполи, е възпроизведен буквално и много ценният коментар върху ислямските реалии на проф. Павел Павлович, който бе мой съавтор в електронната публикация и чието разрешение за запазването на този коментар и в настоящото издание получих лично и дължа голяма благодарност за това. Трактатът на Пиер Дюбоа се публикува за първи път на български език в цялостен превод. Същото важи за трактата на Псевдо-Брокард. Последният от петте трактата е съчинението на Леодризио Кривели "За експедицията на папа Пий II срещу турците", който също е бил почти непознат за българската публика до този момент. Сега обаче имаме цялостен превод на този недовършен труд на Кривели. Какво обединява петте трактата? Това е постепенната еволюция на представата за исляма в периода от края на XIII в. (условно*

наречен тук "Акра" във връзка с падането на последната латинска твърдина в Близкия изток, Акра, в ръцете на мамелюците през 1291 г) до падането на Константинопол в ръцете на османците през 1453 г.- дата, безспорно знаменателна в европейската и световната история, която понякога е определяна и като край на Средните векове.

Тази еволюция стартира от пацифистките и мисионерски илюзии на Гийом от Триполи, който е не само отличен експерт по исляма, но и привърженик на идеята за мисията, като преобладаващ елемент в отношенията с тази религия. Неслучайно трактатът му е написан във времената, когато все още съществува Латинското кралство в Палестина и въпреки напрегнатите отношения с Египетския султанат, съществува надеждата, че християнската пропаганда е в състояние да привлече към истинската вяра интелектуалния елит на исляма, въз основа на общите моменти между двете религии.

Трактатът на Пиер Дюбоа представя широка панорама на ислямско-християнските отношения в началото на XIV в., но също се спира подробно на отношенията между Запада и Византия като част от този комплексен въпрос. Преводът на текста е изключително сложен, поради високата ерудиция на автора в областта на правото, теологията и философията (той, както и мнозина негови съвременници е поклонник на учението на Аристотел). Дюбоа излага мащабни идеи за реформи в областта на правото, църковния живот, цялостна програма за колонизиране на Светата земя и мащабен план за установяване на френска хегемония в Европа и Средиземноморието, поради което понякога е определян като един от първите френски националисти.

Тясно свързани помежду са текстовете на трактатите на Гийом Адам и Псевдо-Броккард, което, разбира се, е и предпоставка за теорията, че и двата принадлежат на перото на доминиканския проповедник Гийом Адам. И в двата текста личи високата ерудиция на авторите по източните дела, отличното познаване на историята и географията на Близкия изток и Балканите и поставянето на антиислямската и антивизантийската доктрина в общ кръстоносен контекст.

Последният представен трактат, на Леодризио Кривели, е творба, характерна за Италианския Ренесанс, където липсата на конкретни познания по някои въпроси, се компенсира с висока ерудиция в областта на класическата древност и витиеват литературен стил. Кривели представя широка панорама на отношенията между исляма и християнството от появата на Мохамед до неговото време. Особено подробно той се спира на епохата на ислямската експанзия, на кръстоносните походи като ответна реакция на Запада и разбира се поставя огромен акцент върху османската заплаха, която надвисва над християнския свят от края на XIV в. Именно неговите анализи на османското настъпление, войните на османците за овладяването Югоизточна Европа и Мала Азия и особено подробното описание на падането на Константинопол

представляват най-ценната част на трактата. Друг важен момент е частта, посветена на действията, които предприема папа Пий II за организиране на кръстоносен поход, който да прогони османците от Константинопол. За жалост текстът е недовършен и не са напълно ясни причините за внезапния край на писанието на Леодризио Кривели.

Като цяло "От Акра до Константинопол" е опит да се засили тенденцията за цялостно издаване на преводи на средновековни текстове, тъй като публикуването на отделни откъси, макар и оправдано в определени случаи, крие в себе си рискове за неправилна или непълна оценка. Също публикуваните текстове показват доста нагледно еволюцията на западното мислене по отношение на исляма в конкретния период и промяната, която превръща османците в основен противник, оставяйки на заден план египтяните и останалите мюсюлмански сили, с които католическият свят се намира в конфронтация в началото на разглеждания период.

На второ място е включено изданието *Дубровнишки документи за историята на България и българите през XIII-XV век*, т.1, (1230-1403), С. 2017, съавт. с. В. Гюзелев, П. Данова, Е. Костова, С. Хинковски.

*Както личи тук става дума за колективен труд, под общото ръководство на академик В. Гюзелев, свързан с проучването на Дубровнишкия архив. Това е издание на документи, които имат отношение към историята на България и българите в означения по-горе период. Те са разчетени палеографски, сравнени са със съществуващите издания, там където има такива и са преведени от латински и италиански на български език. Моето участие тук се изразява предимно в прочита и превода на документи от серията *Reformationes*, написани предимно на латински език. Като цяло публикацията бе високо оценена, тъй като не само обобщава и прецизира предишни изследвания по въпроса, но вкарва в научен оборот и множество нови документи, които осветляват важни моменти от българската политическа, стопанска и културна история в обхванатия период.*

Студии и статии (2007-2018 г.):

Тук използвам хронологичния принцип, като публикациите са подредени по годините на излизане, а не по теми.

2007 г.

1. "In the Middle of the Conflict: The Orthodox People of the Balkans in the Eleventh and the Twelfth Book of the Annals of John (Jan) Długosz." В: *Моравска Србија. Историја, култура, уметност*, уредник Синиша Мишић, Крушевац, 2007.

Статията е посветена на данните, които известният полски хронист Ян Длугош ни предоставя за православно население на Балканите през първата половина на XV в. във връзка с кръстоносната кампания на крал Владислав Варненчик и Янош Хуняди от 1443-1444 г. Длугош се спира отделно на власите, молдавците, сърбите, българите и ромеите, които разграничава, но все пак представя като една християнска общност, която обаче е доста различна от католиците. Неговото отношение към православните е по-скоро негативно и в повечето случаи той ги описва като вероломни и ненадеждни съюзници. Обективността ни заставя обаче да признаем, че у Длугош откриваме критични нотки и към кръстоносците, особено към унгарците, които според него са допринесли значително за поражението при Варна през 1444 г. Взаимните обвинения между поляци и унгарци в тази връзка са добре познати в науката, а тук акцентът е върху отношенията между кръстоносците и православно население, което очаква своето освобождение от тях.

2. Представата за Европа: едно пътуване в Късното средновековие (14-15 в.)/The Notion of Europe: A Trip to the Late Middle Ages (14th-15th Centuries). – В: "Заедно в Европа/Together in Europe. Сборник с материали от конференцията, посветена на 50 години от подписване на Римския договор, С., 2007. (двуетично издание с двуетичен, български и английски вариант на всички публикации), 11-25; 13-26.

Статията е посветена на формирането на представата за Европа през Средните векове и по-специално в епохата на Късното средновековие. Тази представа се оформя в рамките на християнския светоглед, центриран около Йерусалим и Светата земя и конфронтацията с исляма, който е отнел огромни територии от християнството и е оформил Европа като "дом на християнството", в който обаче има и една Европа Orientalis, населявана от народи, които не се подчиняват на Римската църква и следователно попадат в концепцията за "схизмата" и "ереста". Цитирани са автори като Пиер Дюбоа, Псевдо-Брокард, Гийом Адам, Ян Длугош, Енеа Силвио Пиколомини,

които дават оценка на отношенията между християнството и исляма, а също и концепция за това кое е "Европа" и кое не. Статията е двуезична, с български и английски вариант, както впрочем и цялото издание.

3. Византия и ромеите през погледа на Рамон Лул. – В: Сб. Конференция на работната група "Византия" към фондация А. Мелън. Византия в собствените ѝ очи и очите на другите. ИК "Гутенберг", С.2007, 269-275. Публикувано и в: *Omnia vincit amor*, Юбилеен сборник на НГДЕК в чест на проф. Василка Тъпкова-Заимова, 305-312., С., 2008.

Статията прави кратък преглед на идеите на каталонския проповедник и мислител Рамон Лул относно Византия и ромеите, отразени в някои от късните му съчинения. За него Константинополската империя е напълно легитимна цел за евентуален кръстоносен поход, а "гърците" трябва доброволно или насила да приемат унията. Само така ще се осъществи главната цел, която Лул прокламира в своя т.нар. "арт"- пълната християнизация на света, под доминацията на Светия престол в Рим.

2008 г.

4. "Гостите" на средновековна Унгария: немската и куманската колонизация и полюсите на средновековната интеграция (XI-XV в.). – В: Средновековен урбанизъм: памет-сакралност-традиции (Mediaevalia Christiana, 2), 2008.30-46.

Статията представя два модела на колонизация, които се срещат на територията на средновековна Унгария. Това са куманската и немската колонизация, които са осъществени в релативно обезлюдени зони на средновековното кралство на Арпадите. Немците, разделени на две основни вълни "тевтонци" и "саксонци", респективно от горнонемските и долнонемските области, се преселват на две вълни. По-ранната "саксонска" вълна се състои от земеделци и рудари и се заселва основно в две зони- Южна Трансилвания и дн. Северна Словакия. Втората "тевтонска" вълна обхваща хора с разнообразен профил: селяни, рицари, градско население от занаятчии и търговци, монаси и мендиканти. Те се разселват из цялата територия на страната и сравнително бързо се смесват с коренното население. Немската колонизация допринася за "вестернизацията" на Унгария и я обвързва по-тясно с латинска Европа.

На другия полюс се намира куманската колонизация, която е осъществена също на няколко вълни по време на монголската инвазия в Източна Европа. Куманите се заселват компактно в централната част на Унгария, която е силно обезлюдена от монголското нашествие. Бидейки номади и езичници, куманите запазват известна автономия до края на XIII в., но в крайна сметка са насилствено инкорпорирани в унгарското общество, чрез военни и законодателни мерки, християнизация. Все пак елементи от тяхната автономия и етническа идентичност се запазват до XVI в., а дори и днес част от унгарското население претендира за кумански произход и се опитва да възроди и запази някои по-особени традиции, наследство от куманите. В крайна сметка Унгария успява да абсорбира успешно и двата типа заселници като истинска гранична зона между Изтока и Запада.

5. “Венеция и походите на Владислав Ягело на Балканите”, - В: *От Никопол до Виена 1396-1683*, Свят-Наука, С., 2008 г., 69-80.

Статията е посветена на ролята на венецианския флот в кампанията на Владислав Варненчик на Балканите. От проучените документи става ясно, че въпреки декларираната подкрепа на Венеция за това начинание, сред венецианския елит съществуват съмнения относно участието в тази кампания. В крайна сметка обвиненията на Длугош, че венецианците са предали кампанията може би са преувеличени, но действията им са колебливи и доста пасивни, което допринася за крайния провал на този опит за прогонването на османците от Балканите и Европа.

2009 г.

6. “Майчиният език: извор на гордост и преследване”:, електронна публикация, *Анамнеза*, <http://.anamnesis.info/anamneza> , 2009.; “Майчиният език- извор на гордост и преследване”, *Етрополски четения на Катедрата по етнология към Исторически факултет на СУ “Св. Климент Охридски”*, 2005: публ. в *ГСУ-ИФ, специалност “Етнология”*, т. 2, 2012, ISSN 1312-9406, 121-127., 2014.;

Статията е посветена на въпроса за сблъсъка между българския и гръцкия национализъм в контекста на проблема за майчиния език. Българският “езиков” национализъм е до голяма степен неразбираем за гръците, които изповядват универалистката “мегали идея”, за която от първостепенно значение са културата и самосъзнанието, а говоримият език е просто едно обстоятелство, особено когато е съчетан с познаване на

"катаревуса" и на гръцката култура. Именно поради този сблъсък българските диалекти стават обект на преследване в Гърция, в която десетки хиляди гърци имат за майчин език влашки или албански наречия или пък са тюркоезични, без това поне първоначално да представлява особено голям проблем за включването им в гръцката нация. За българския национализъм езикът има първостепенно значение и поради това и местното население в Егейска Македония оказва упорита съпротива срещу езиковата асимилация, макар и да приема доброволно или насила гръцка идентичност през ХХ в.

2009 г.

7. "Средновековният универсализъм и съвременният гръцки национализъм" В: Номо Byzantinus?, съст. А. Миланова, В. Вачкова, Цв. Степанов, С., Военно издателство, 2009, 217-222.

Статията разглежда двойствената природа на гръцкия национализъм, който черпи вдъхновение от универсалистката "мегали идеа", обединяваща всички православни християни на Балканите в една "гръцка" общност в матрицата на османското понятие рум миллет. Същевременно умело се експлоатира наследството на класическа Елада, което има висока стойност в историята на европейската цивилизация. Тези две тенденции постепенно са хармонизирани и в крайна сметка формират едно цяло, което кристализира в съвременната концепция за гръцката нация, съсредоточена основно на територията на съвременната Гръцка държава, но запазвайки известна "йерархия на гърцизма". Разгледан е проблемът за някои аспекти на съвременния гръцки национализъм, които го свързват със средновековната византийска политическа доктрина, базирана на т.нар. римски универсализъм. Тези аспекти дават уникално звучене на гръцката национална програма в периода на формиране на балканските национализми и дават възможност на гръцката пропаганда да действа в региони, където присъствието на гръцкия етнически елемент е слабо или никакво. Според авторът на статията най-сериозна опозиция на византийската имперска идея в нейната съвременна версия (т.нар. "мегали идеа") се явява българският национализъм, базиран на съвременни критерии, които слагат ударение върху езика и етническата хомогенност.

8 "Тамплиерите- "козли отпущения". "Християнство и култура, 3 (2009), 72-78.

Статията е посветена на трагичната съдба на ордена на тамплиерите, които незаслужено, според автора, стават изкупителна жертва на неуспехите на политиката на Папството и латинския Запад като цяло по отношение на отбраната на Светата земя. От любимци на Светия престол, тамплиерите, въпреки самоотвержената си борба в защита на латинския Изток стават разменна монета в голямата игра между Папството и Капетингите в началото на XIV в. Тяхната гибел обаче допринася за съхраняването на укрепването на техния основен конкурент- ордена на хоспиталиерите, който се запазва като обособена структура дори до наши дни.

2010 г.

9. "Patriotic and "proto-national" motives in the late medieval and early modern Bulgarian literature: the contexts of Paisij Huilendarski". In: Whose Love of Which Country?: Composite States, National Histories and Patriotic Discourses in Early Modern East Central Europe. Ed. By V. Trencsenyi and M. Zaszkaliczky, Brill, Leiden-Boston 2010, 611-630.

Статията разглежда въпроса за корените на патриотизма на Паисий Хилендарски, който с основание се смята за най-значимата фигура от зората на Българското възрождение. Според мен, наред с ренесансовите идеи, които той приема от съчиненията на автори като Цезар Бароний и Мавро Орбини, макар и през полско-руско посредничество, значителна роля тук изиграват и източници, които са съхранили "протонационални" мотиви от епохата на Второто българско царство. Тези мотиви може би са били известни на Паисий частично или изцяло и са допълнителен стимул за написването на "История славянобългарска". Обърнато е внимание и на българокатолическата традиция от XVII в., която макар и да остава затворена в рамките на тази общност, съдържа в себе си силен патриотичен заряд, напълно в унисон с тенденциите на късноренесансова Европа от XVII в., когато нациите се пробуждат. Нейното присъствие и политическа активност са още едно доказателство за

съществуващата, макар и силно потисната, българска "протонационална" традиция, дори във времената на най-пълна изолация от Европа, когато Османската империя е на върха на своята военна и политическа мощ, а надеждите за освобождение изглеждат далечни и илюзорни.

10. Bulgaria: Contacts to Medieval Latin Europe”: Oxford Dictionary of the Middle Ages, Oxford University Press , 2010.

Кратка статия в една от най-известните световни енциклопедии, посветена на отношенията между Дунавска България и Запада през Средните векове.

2011 г.

11. "Byzantine Policy of Oblivion: the Case of the Saints Cyril and Methodius" В : *Памет и забрава във Византия*, съст. В. Вачкова, Цв. Степанов, А. Миланова, С., Военно издателство, 2011, 182-187.

През 1805 г. гръцкият автор Атанасиос Париос в една своя възхвала за Солун, величае Солунските братя като “богоносни и равноапостолни просветители на България”, поради което Солун бил заслужил благодарността на всички български “племена”. Идеята, че светите братя са неразривно свързани с раждащата се българска нация и нейната култура личи ясно и от автобиографичните спомени на големия български политик и дипломат Симеон Радев, който дава красноречив пример от своето детство относно този факт. Изворовата база, свързана с дейността и живота на Солунските братя също така на практика се състои основно от славянски и латински извори, а византийската традиция не обръща почти никакво внимание на техните усилия. Това обстоятелство влиза в известно противоречие с духа на житията на светите братя, които свидетелстват, че те са имали високо положение във Византия и са били разглеждани като опитни дипломати и мисионери по време на императорите Михаил III и Василий I – епоха, в която Византия участва активно в евангелизацията на славянските народи в Източна Европа и се намира в остра идейна борба с Римската църква, свързана и с този въпрос. Константин- Кирил Философ взема участие и в други мисии. Така

например, приписва му се важно участие в дипломатическа и евангелизаторска мисия в двора на Абасидите, а по-късно и сред юдеизираните хазари. Впрочем в събитията около приемането на юдаизма от хазарите, се съдържат смътни сведения за конкуренцията между мисионери от трите големи монотеистични религии, стремящи се да привлекат хазарския елит към своята вяра. Това съвпада и с духа на Пространното житие на свети Кирил, което свидетелства за подобни негови усилия по време на Сарацинската и Хазарската мисия. Но във византийските източници не откриваме никакви сведения по този въпрос. От друга страна, особено от XIII в. насетне, делото на светите братя категорично се обвързва с България и българите и дори им се приписва български произход. Тази връзка откриваме не само в българската средновековна литература, но и в съчиненията, свързани с традициите на Великоморавия от Бохемия и принадлежащи към традициите на Западната църква. Може би мълчанието на византийските източници не е напълно случайно, а преднамерено, поради особената съдба на самата Моравска мисия, която губи подкрепата си от Константинопол, а също и поради трайната асоциация на делото на светите братя с България, която през цялото Средновековие е основен политически противник на Византия. Кирил и Методий почти не биват включени и в съвременните спорове около името "Македония", разгорели се между Гърция и БЮРМ, макар че съвременната гръцка традиция плахо преоткрива Солунските братя като велики синове на града Солун и важни религиозни и политически фигури от средата на IX в., чиято роля надхвърля дори културните пространства на славянството.

12. Гийом от Триполи (ок.1225- сл. 1273) и неговият "Трактат за състоянието на сарацините"(1273)" електронна публикация, Mediaevalia, www.mediaevalia.eu, специален втори брой в памет на доц. Георги Сотиров, 2011

Първата публикация на превода на трактата на Гийом от Триполи, който е описан подробно в резюмето на монографията " От Акра до Константинопол".

13. „Гийом Адам- за начина на изстребление на сарацините”, Mediaevalia, бр. 1, 2011 г., електронна публикация.

Първата публикация на превода на трактата на Гийом Адам, който е описан подробно в резюмето на монографията " От Акра до Константинопол".

14. "Stephen Nemanja and the Foundation of the Second Bulgarian Empire 1183-1190". В: *Стефан Немања и Топлица(тематски зборник)*, уредник: Др. Бојовић, Центар за црквене студии, Ниш, 2011.

Статията разглежда два кръга от проблеми. Първият от тях се отнася до характера на самото освободително движение, довело до създаването на Второто българско царство. Разгледани са и историографските спорове между българската и румънската историография, свързани с интерпретацията на термина "власи", който се появява, както в Хониат, така и в някои извори от западноевропейски и източен произход във връзка с въстаналото население на Паристрион. Основната тема е обаче ролята на великия жупан Стефан Немања и на сърбите като съюзници на българите по време на това освободително движение. Този антивизантийски по своя характер съюз, позволява на българите да стабилизируют западния фланг на своята отбрана и да се концентрират изцяло срещу ромейската офанзива. Разгледани са и опитите за съюз на сърби и българи с император Фридрих I Барбароса, които вероятно са и плод на известна координация между Неманичите и Асеновци. Упомената е и теорията на Петър Петров относно евентуалния брак на Асен I и сръбската принцеса Елена, като евентуален гарант на съществуващия българо-сръбски съюз, макар и тази теория да не е напълно доказана.

2012 г.

15. "Православните Балкани:необходимият „Полишинел” на Запада (от трактатите на кръстоносната пропаганда до Фалмерайер и Леонтиев”, *Анамнеза*, 14, 2012 г.

Текстът се спира на някои съществуващи стереотипи в Западна Европа по отношение на балканските народи, особено на православните балканци. Според автора тези стереотипи могат да бъдат забелязани още в някои от трактатите на късносредновековната кръстоносна пропаганда. Впоследствие, макар и в различен контекст, те се проявяват в трудовете на двама големи мислители на 19 в. - Якоб Филип

Фалмерайер и Константин Леонтиев. Макар и от различни позиции и двамата критикуват остро балканските православни народи, които не се вписват в идеалния свят на нито един от двамата големи мислители. Така, тази своеобразна, гранична природа на балканеца, остава дразнител и генератор за нови негативни стереотипи, както в западната, така и в източната половина на европейския континент.

16. „Учебникът като фактор за формирането на националната памет в епохата на Интернет”. В: *Минало несвършващо*, ред. Е.Иванова, С., 2012 г.

Текстът се концентрира върху неочаквано голямата роля на до известна степен подценения източник на памет в лицето на учебника по история. Той се опира на резултатите от проучването, посветено на топосите на българската историческа памет, а също и на анализ на част от най-разпространените учебници по история. По този начин изследването се опитва да открие ролята на училището като среда за формиране на представата за история – една все още важна обществена функция, която, подобно на тази на личността на учителя е трудно проследима чрез чисто социологически методи. Налице е широк спектър от отговори, преpraцащи към една традиционна информационна среда, в която доминираща роля играе печатният оторизиран текст и, разбира, се учителят като интерпретатор. Тази съпоставка показва, че въпреки все по-широкото разпространение на Интернет като основен източник на информация по широк кръг от въпроси, училището, учебниците и учебните помагала продължават да оказват значително влияние. Потърсени са поколенческите, локалните и образователните параметри на този феномен.

2013 г.

17. "Военизирани цигани в зоната на катепаната България през XI в." В: *Средновековният българин и „другите”*, С., 2013 г., 175-186.

Авторът се спира на термините Athenasi и Tenaces, които се срещат в някои съчинения, описващи Първия кръстоносен поход и по-специално движението на част от кръстоносните отряди през Западните Балкани. Този термин визира част от местните жители, които атакуват кръстоносците и според автора се отнася до едно от най-

ранните упоменавания на циганско население на Балканите, което отчасти изпълнява ролята на гранични военизирани групи. Текстът проследява сложния път на циганските миграции до Балканите, а също и безспорните доказателства, че поне част от циганските мигранти са били включени в специални военни подразделения, въз основа на традиции, пренесени от прародината им в Северозападна Индия още от VII в.

18. „Алцеко, Dux Vulgarum и заселванията на българи в Италия”. В: *Българско средновековие: общество, власт, история*, С., 2013, 157-169.

Статията е пореден опит да бъде проследена миграцията на българите на Алцек в Южна Италия, като са приведени и нови латиноезични извори, останали до този момент без внимание в българската историография. Според автора, Алцек не е петият син на Кубрат, а по-скоро представител на панонската българска диаспора от Аварския хаганат, която след сложни перипетии намира убежище в пределите на Лангобардия Минор, под опеката на лангобардските крале- твърди противници на франките, аварите и ромеите, с което за Алцековите българи е гарантирана защита и взаимна подкрепа срещу общи врагове.

19. "Параисторията" като феномен на прехода: "Преоткриването" на древните българи" В: *Историческият хабитус- предметената история*, редактор/и:Ю. Тодоров, А. Лунин, издателство:Кооперация ИФ-94, 2013, 24-63

Демократичните промени от 1989 г. в България и в цяла Източна Европа съвпаднаха с началото на мащабна технологична революция. Тези два фактора позволиха да се разгърне феномен, който условно ще наречем “параистория”. Създадени бяха условия на почти пълна свобода в сферата на научните и квазинаучните изследвания и увеличаваща се възможност за тиражиране на разнообразни тези, включително и на най-екстравагантни мнения, най-вече в областта на историята. В тази среда се появиха множество публикации, които не произхождат строго погледнато от академичните среди и са в радикално противоречие с общоприетите тези на официалната историография. Те са и реакция на опитите за преосмисляне и деконструкция на националната митология и националния наратив от позициите на либерализма и постмодернизма. Често пъти “параисторичните” теории оспорват изцяло валидността на академичната наука във всички нейни разновидности и определят нейните писания като стремеж за прикриване на “истината за историята на българския народ”.

“Параисторичният” дискурс е до голяма степен, породен от социални и политически промени, които се усещат особено болезнено в страните от Източна Европа, но намират своето проявление и в други общества, подложени натиска на “световното рисково общество” по думите на У. Бек.

В България особено ярко се проявява той в изследванията и интереса към т.нар. прабългаристика. Множеството неясноти и загадки около древната история на прабългарите създават възможност за формиране на различни теории, които се вписват отлично в “параисторичните” дирения, често пъти обслужващи маргинални и не толкова маргинални политически групи и доктрини. В него се включват и автори, които спадат по формален признак към академичната общност, но поради материални, идеологически и други интереси, са склонни да се включат в подобен род дискусии и изследвания, които атакуват както общоприетите до 1989 г. тези, така и опитите за деконструкция и демитоголизация, възникнали в постмодернистка среда.

След 1989 г. българският национализъм продължава да се храни от реминисценциите на “възродителната” идеология. Антитурската реторика намира израз този път в теориите, които оспорват тюркската теза за произхода на прабългарите. Появяват се паралелно “иранската” или “арийската” теза, а също и автохтонистката теза за техния произход. Наред с реално съществуващата научна дискусия по тези въпроси, се появяват крайни, политически обогрени мнения, които приемат своята крайна форма в дейността на определени интернет форуми, националистически организации и други “параисторични” групи. Параисторичните тези и теориите, които са най-малкото силно политически наточени и едва ли имат нещо общо с безпристрастната научна дейност в областта на прабългаристиката, могат да бъдат обобщени в няколко направления. Първото от тези направления има за цел да утвърди пълния континуитет между древните и съвременните българи. Същевременно, често пъти агресивно, се отхвърля тезата за принадлежността на съвременните българи към славянското езиково и културно пространство. Това направление е свързано с опитите за паническо разграничаване от миналото на България като най-верен съветски сателит и опитите за реабилитацията ѝ пред новите ѝ евроатлантически съюзници.

Друга посока, в която се развиват параисторичните дирения в областта на прабългаристиката е сферата на етимологиите, където знайни и незнайни автори се опитват да представят българския език, (разбира се, директен наследник на древнобългарския неславянски език), като майка на всички европейски и световни езици. Преоткрити са автори като Георги Раковски и Ганчо Ценов, чийто автохтонични тези за произхода на българите са лансирани като алтернатива на приетите в науката миграционни теории. Същевременно друга група автори търсят с голямо настървение

предполагамата “прародина” на древните българи (терминът прабългари е отхвърлен като “ненаучен”) в просторите на Евразия, може би като осъзната или неосъзната алтернатива на прозападната ориентация на съвременна България. Не на последно място са тезите на автори като Йордан Вълчев и Кръстю Мутафчиев, които откриват извънредно древни корени на българите и българската култура, възлизащи към цивилизацията на Месопотамия и Египет и дори присъстващи в евангелските текстове. Разбира се, подобни увлечения, не са характерни само за българската научна или квазинаучна среда. Подобни примери могат да бъдат посочени от Унгария, Русия, Сърбия, Македония и дори Германия. Съществени са обаче размерите на това явление, което излиза извън маргиналността в страни, засегнати по-силно от негативните явления, съпътстващи глобализацията. То се вписва в парадигмата на антиглобализма, намерила добър прием сред онези социални групи, които чувстват себе си потърпевши и онеправдани от бързите промени в последните десетилетия, в които броят на губещите надхвърля чувствително броя на печелившите.

20. Исторически коментар към последното издание на „История славянобългарска”, превод и ред. Д. Пеев и др., С, 2013 г. Четвърто издание, 2016 г.

Историческият коментар към това успешно издание на Паусиевата история, което вече претърпя четири емисии, е дело на Александър Николов, като част от колектив, съставен от филолози, изследователи на ръкописното наследство на Паусий Хилендарски. Обяснени са множество спорни моменти и реалии, които са свързани с българската и европейската средновековна история, а също и неясноти, изяснени посредством консултация с оригиналните произведения, на които Паусий опира своя анализ.

21. “Ethnos Skythikon: The Uzes in the Balkans (Facts and Interpretations)”, In: *The Steppe Lands and the World Beyond Them: Studies in honor of Victor Spinei on his 70th birthday*, B. P. Maleon and F. Curta (eds.) Iași, 2013, 235-249

Статията разглежда темата за нашествието и заселването на узи на Балканите през XI в. Въпреки, че този епизод от балканската история е доста бурен, той е краткотраен и византийските автори, които го отразяват, са категорични, че голяма част от узите загиват вследствие на епидемия, а оцелелите са колонизирани в Македония. В статията е пояснено точно за коя Македония става дума и са разгледани разнообразни спекулативни теории, които свързват тези узки преселници със съвременните гагаузи в Добруджа и Бесарабия. Според автора подобна връзка е трудно установима, а теорията за Узката държава в Добруджа, която почива не на последно място на погрешен превод на термина Узи еялети от XVII в. е напълно несъстоятелна.

22. "Антонио Ивани да Сарцана и неговата творба „Завладяването на Константинопол“ (1453 г.), В: *Quod Deus vult!*: сборник в чест на проф. дин Красимира Гагова, редактори: Ивайла Попова, Александър Николов, Никола Дюлгерев, издателство: Mediaevalia, електронна публикация, 2013, стр.395-403

Текстът представя ренесансовия автор Антонио Ивани да Сарцана и неговото описание на падането на Константинопол под властта на османците. То отразява до голяма степен информацията, разпространена по въпроса в Италия и останалата част от Европа вследствие на разнообразни разкази и слухове, пренесени от оцелелите и интерпретирани от хуманисти като Сарцана на страниците на техните писания.

2014 г.

23. "Трактатът "За произхода на турските тирани" от Йоханес Воднянус Кампанус (Ян Воднянски)(1597 г.) и османското завоевание на Византия и Балканите"- В: *Realia Byzantino-Balkanica*, сб. в чест на 60-годишнината на проф. Хр. Матанов, С., 2014 г., 504-522.

Текстът представя трактат от Бохемия, от Ранното ново време, по-точно от 1597 г., посветен на османската история и свързан с жанра Turcica, който е много популярен в периода между 15 и 17 в. Основният акцент е поставен върху онези части от

трактата, които са посветени на османското завоевание на Византия и на Балканите. Според автора, въпреки донякъде хаотичния характер на информацията в този написан в стихотворна форма труд, могат да бъдат извлечени известни данни по този въпрос. Направен е опит да бъдат проследени и някои от източниците на Кампанус Воднянски, а именно "Мюсюлманска история на турците" и "Аналите на османските султани" от Йохан Леунклавий, които се появяват малко по-рано, именно през 1591 и 1588 г. Най-ценни са данните за османското напредване в Румелия през 14 в., което все още остава неизяснено в детайли.

24. "Българските "кrale" Вукич и Драгич в "История славянобългарска" на Паисий Хилендарски. Опит за идентификация."- В: *Средновековният човек и неговият свят, сб. в чест на 70-та годишнина на проф. дин Казимир Попконстантинов*, В. Търново, 2014 г., 819-824.

В списъка на владетелите на езическа България, Паисий Хилендарски поставя кралете Вукич и Драгич. Целта на тази статия е да проследи появата на тези две имена в историографската традиция. Това разследване ни отвежда до Мавро Орбини през 17 в. и Анастасий Библиотекар през 9 в. и до погрешен превод на последния на една фраза от Теофан Изповедник, която в крайна сметка снабдява с имена двама реално съществуващи, но анонимни български вожди от 6 в. и ги вдъхновява за нов живот чак до съвременната епоха.

25. "Териториите на съвременен Китай и народите на Китай според "История на татарите" на Хайтон от Корикос (нач. на XIV в.)" В: *65 години дипломатически, икономически и културни отношения между България и КНР*, редактори: проф. Бора Беливанова и др. , издателство: Фабер, В. Търново, 2014, 29-35

Статията представя известния арменски историк от края на 13 и началото на 14 в., Хайтон или Хетум от Корикос и сведенията, които той дава за Китай и някои негови

съседни територии в трактата си "Цвете на историите на Източната земя" от началото на 14 в.

26. "Serbs and Bulgarians in the Treatise "On the Origins of the Turkish Tyrants" of John Vodnianus Campanus (1597)" - В *Власт и моћ властела Моравске Србије од 1365. до 1402. године*, ред. С. Мишић, Крушевац, 2014. 207-225.

Статията разглежда сведенията за българската и сръбската история, по време на падането на Балканите под османска власт, отразени в трактата на Йоханес Воднянски Кампанус от 1597 г. Тук са налице и някои моменти, които позволяват известни интерпретации около съдбата на прилепския крал Марко, съдбата на българските владения на изток от Белград и други любопитни данни в трактата на Воднянус.

27. "Панонските българи в Ранното Средновековие: опит за локализация и идентификация", В: *Трети международен конгрес по българистика, 23-26 май 2013 г., Секция "История и археология", подсекция "Българите през Средновековието"*, съст. Т. Попнеделев, С. 2014 г., 112-125.

Статията представлява опит за идентификация и локализация на т.нар. панонски българи до началото на 9 в., когато част от Панония бива включена в българските предели. Проследени са най-ранните сведения за тях в контекста на разпадането на Хунския хаганат, отношенията им с лангобардите и Византия, българо-аварските отношения в Панония и миграциите на Алцек и Кубер, свързани с историята на панонските българи.

2015

28. "Образ татаро-монголов Золотой Орды и Ильханов в сочинениях пропагандистов крестовых походов (кон. XIII-нач. XIV вв.)", *Золотоордынское обозрение*, 4 (2015), 14-29, ISSN (online): 2313-6197, print: 2308-152X

Статията представлява кратък преглед на сведенията за татаромонголите от Златната орда и Илханската орда, отразени в съчиненията на Хайтон от Корикос, Марино Санудо Стари, Фиденцио от Падуа и други автори от края на 13 и началото на 14 в., когато татаромонголите са разглеждани като световен фактор, способен да наклони везните на ислямско-християнския двубой в една или друга посока. Като цяло татарите от Златната орда са представяни в негативна светлина, докато отношението към Илханската орда е доста противоречиво и често пъти благосклонно. Това се дължи на нейния конфликт със Златната орда и с Египет, което я прави примамлив съюзник на западните сили, замислящи контраудар срещу исляма в Източното Средиземноморие.

29. "История на завладяването на Константинопол от Мохамед II" от Леонард Хиоски", *Bulgaria Mediaevalis*, 6 (2015), 199-217.

Статията представя Леонард Хиоски и неговото описание на падането на Константинопол под властта на османците през 1453 г. Текстът е особено ценен, тъй като Леонард Хиоски е очевидец на събитията, католически прелат от гръцки произход, който описва станалото с вещица и ерудиция. Неговият разказ представлява първооснова за множество подобни описания, които се появяват в ренесансовата литература и историография впоследствие.

30. "Митът за Ал Андалус и феноменът "мосараби", *Християнство и култура*, 99 (2), (2015), 47-57.

Статията разглежда съдбата на т.нар "мосараби"- типична хибридна, гранична общност, възникнала в рамките на Ал Андалус, която от една страна запазва своята католическа религия и романското си наречие, а от друга страна е силно повлияна от арабската и еврейската култура на Иберийския полуостров. В крайна сметка мосарабите изчезват от картата на Испания, като споделят съдбата на повечето подобни гранични групи, които във времена на остри конфликти биват принудени да се определят на чия страна са или да напуснат родните си места, търсейки убежище в по-спокойни земи. Мосарабската култура на компромиса загива заедно с ожесточаването

на Реконкистата и налагането на суровия модел на Испанската инквизиция, която преследва всяко инакомислие и културно разнообразие от края на 15 в. насетне.

2016

31. "Евреите- вечните заподозрени на латинския Запад", *Будител*, 10, януари-март 2016

Статията е посветена на историята на средновековните евреи в латинска Западна Европа. Тук това религиозно малцинство попада във враждебна среда и често пъти е обвинявано в нечувани престъпления. От друга страна, особената икономическа функция, свързана с финансите и лихварството, връзките с елитите, позволяват на евреите да намерят своята ниша и въпреки периодите на преследвания, да се включат в изграждането на западната цивилизация, като един от нейните компоненти.

32. "Македонски генеалогии и герои като източник на средновековни идентичности: Случаят на франките и саксите и Легендата за Александър Велики в полската традиция."- В: *Послания на историята. Юбилеен сборник в чест на професор Мария Радева*. Издаден от университетско издателство "Св. Климент Охридски", София, 2016 г. Съставител: доц.д-р Георги Якимов. ISBN 978-954-07-4074-4, 137-146.

Статията разглежда три случая, в които историята на Древна Македония бива включена в легендите за произхода (т.нар. жанр origo gentis) на народи, които принципно нямат никакъв досег с нея. Става дума за франките, саксите и поляците, които по-различен начин легитимират своята история и присъствие на европейската политическа карта през Средните векове, като се позовават на произход или контакти с Древна Македония и нейния най-велик герой- Александър Велики. Особено показателен е случаят с полските хронисти, които обвързват историята на един славянски народ с древните македони, тенденция, която по-късно ще бъде подхваната и от далматинския проповедник Винко Прибоевич и така ще проникне и в южнославянска среда.

33. "Монголите, свещеникът Йоан и десетте изгубени колена", В: *ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ In Memoriam на проф. дин Д. Попов*, УИ "Св. Климент Охридски", С. 2016, ISBN: 978-954-07-4158-1, с. 275-285.

Статията се спира на една от най-разпространените легенди в средновековна Европа, а именно легендата за Царството на свещеника Йоан. Тази легенда става много популярна в навечерието на монголската инвазия в Източна Европа, среща широк отзвук и сред кръстоносците от Петия кръстоносен поход и се смесва с библейския мотив за "десетте изгубени колена", който и до днес поражда редица научни и квазинаучни теории в търсенето на изгубените деца на Израил.

34. . "Миграциите в Европа: Историческа перспектива", В: *Миграциите: Европа между историческия опит и страховете на съвременността: Анализи и дискусии.* , Изд. Камя Груп ЕООД, С. 2016. ред. Р. Михнева и др., : 11-19. ISBN: 978-619-7084-30-6.

Статията представлява кратък преглед на основните миграции, засегнали територията на Европа и Средиземноморието от Ранното средновековие до епохата на Първата световна война. Тя ясно показва, че след Великото преселение на народите, Европа е по-скоро генератор на мигранти, отколкото място на масово преселение от юг и югоизток. Особено това важи за епохата на Великите географски открития и последвалата колонизация на преселници от Атлантическа Европа и от други части на Стария континент из целия познат свят. В този смисъл съвременната "мигрантска" криза е наистина безпрецедентно изпитание за жителите на Стария континент.

35. "The Phenomenon of "Parahistory" in Post-Communist Bulgaria: Old Theories and New Myths on Proto-Bulgarians", In: *In Search of Better Times: Myth and Memory in Eastern and Central Europe*, ed. Claudia-Florentina Dobre and Christian Emilian Ghiță. CEU Press, Budapest-New York.2016, ISBN 978-963-386-136-3

Това е англоезичен вариант на статията, посветена на феномена, наречен от автора "параистория" и изследван в контекста на прабългаристиката като научна и квазинаучна дисциплина.

36. "Второто българско царство и влахо-българските дилеми", Във: *Великите Асеновци*, ред. Ив. Тютюнджиев и др., В. Търново, 2016 г., 100-106.

Статията е посветена на някои проблеми, свързани с термина "власи", който се появява в част от изворите, свързани с историята на Второто българско царство като синоним на българи. Честата му поява, особено в западните извори, води до определени интерпретации в румънската и в българската историография, които намират отражение и в световната историческа наука, посветена на тази проблематика. Основният извод на автора е, че всеки конкретен извор, в който термините "българи" и "власи" се срещат като синоними заедно или поотделно, е нужно да бъде поставен в конкретен контекст и в съпоставителен режим. Това може да ни доближи до реалната картина, която тези извори представят и да ни предпази от залитания в една или друга посока.

37. "Читалищната история- неизменна и важна част от краезнанието и локалната история", В: *160 години общонародно читалищно дело*, ред. Н. Дойнов, С., 2016 г., 108-123.

Статията е посветена на историята на читалищата- един уникален български феномен, който дава важна информация и за локалната история, като едно от модерните направления в историческата наука.

2017

38. "Византийската "политика на забравата": Случаят на св.св. Кирил и Методий" В: *Изследвания в памет на проф. д-р Георги Бакалов (1943-2012)*, съст. В. Гюзелев, ИК "Гутенберг", С. 2017, 183-189.

Български вариант на статията, посветена на феномена на забравата във Византия, пречупен през спомена за светите Солунски братя, който изглежда е бил съзнателно изтрит във византийски контекст.

39. "Пиер Дюбоа и неговият трактат "Мнение на едного, който убеждава френския крал да завладее Йерусалимското кралство", В: KRATISTOS, *Сборник в чест на 65-г. на проф. П. Делев*, С. 2017, 641-650.

Статията представя един малък политически трактат на Пиер Дюбоа, прочут френски пропагандист, юрист и философ от началото на 14 в. Той е смятан за един от основоположниците на френския национализъм. Трактатът представлява практически съвет към крал Филип IV Хубави относно неговата източна политика и е допълнение към мащабния трактат на Дюбоа, "За освобождението на Светата земя". Публикуван е и в монографията "От Акра до Константинопол" като допълнение към гореспоменатия мащабен трактат на Дюбоа.

40. "История на татарите от Хайтон от Корикос", превод от латински език и коментар-ГСУ-ИФ, "История", 2017, 7-118

Представяне и пълен превод на български език на прословутия трактат на Хайтон от Корикос "Цвете на историите на Източната земя", познат и като "История на татарите" и по-точно на неговата латинска версия. Трактатът на Хайтон от Корикос е може би най-ценният западен извор, посветен на историята на Близкия изток от края на 13 и началото на 14 в. , с особен акцент върху историята на Малка Армения, Египет, Кипър и Илханската орда в Иран.

41. "От Едем до Циница: Китай и Далечният изток в представите на късноантичните автори" В: *Дипломатически , икономически и културни отношения между Китай и страните от Централна и Източна Европа*, Фабер, В. Търново, 2017 г. , 179-189.

*Статията е посветена на два основни извора от Късната античност, които споменават Китай и Великия копринен път. Тук е представен и превод на съответните пасажии от съчиненията *Expositio (Descriptio) totius mundi et gentium* от средата на 4 в., който представя Далечния изток като част от райската Едемска градина и съчинението на Козма Индикоплевст "Християнска топография", където Южен Китай фигурира под името Циница и е представен като начална точка на Пътя на коприната, добре известен в Късната Римска империя и Ранна Византия.*

42. "Към въпроса за система на оценяване на научните изследвания във висши училища и научни институции в България", съавт. с Л. Вълчева и Д. Кюркчиева, *Стратегии на образователната и научната политика*, т. 26, бр. 4 (2018), 343-355.

Статията, в съавторство с Лиляна Вълчева и Диана Кюркчиева разглежда някои проблеми на съвременната система за оценяване на научните постижения, с оглед на академичното израстване и промените в Закона за академичен растеж в Република България.